

DIJALOG O KOSOVU

o t v o r e n i , i n k l u z i v n i
i p a r t i c i p a t i v n i
d i j a l o g o K o s o v u

mišljenje javnosti na
društvenim mrežama

Istraživanje javnog mnjenja na Facebooku, [24. jul - 31. oktobar 2017].

[Centar za nove medije Liber, 2017]

Istraživački i analitički Projekat "**Otvoreni, inkluzivni i participativni dijalog o Kosovu i ustavnim promenama / Dijalog o Kosovu - mišljenje javnosti na društvenim mrežama**", podržan od strane *Fondacije za otvoreno društvo, Srbija*, ima za cilj da doprinese Dijalogu o Kosovu koji se već vodi kroz institucije, uvođenjem **glasa javnosti** koji postoji na društvenim mrežama i koji takođe ima svoju specifičnu težinu. Istraživanjem javnog mnjenja i monitoringom dijaloga izvan institucija, rasvetljava se i tumači javna online debata na temu odnosa prema Dijalogu o Kosovu, i pitanjima sudbine Kosova i Srbije.

Istraživanje online diskursa se realizuje kao interdisciplinarni monitoring i tumačenje javnih izjava (komentara na mrežama), kao i stavova, emocija, očekivanja, stremljenja i odnosa građana prema ovoj važnoj temi, u ovom određenom vremenu i kontekstu. U procesu prikupljanja i obrade podataka angažovan je **tim Centra za nove medije Liber**, a u tumačenju materijala i sagledavanju kroz različite prizme kvantitativnih podataka, učestvuju stalni stručni saradnici CNML.

Strategiju i superviziju istraživanja uradila je **Tatjana Vehovec**, izvršna direktorka CNML. Stručnu, kvalitativnu analizu daju lingvistkinja, dr **Svetlana Slijepčević** i sociolog, dr **Aleksej Kišjuhas** (docent na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu).

Ovo izdanje sumira period istraživanja javnog mnjenja na mrežama u periodu od 24. jula sve do 31. oktobra 2017. godine, na osnovu prikupljenih i dubinski analiziranih podataka na originalno razvijenom softveru za analitiku na društvenim mrežama, organizacije CNML.

[Rezime istraživanja dostupan je u [prezentaciji](#)]

Istraživanje i ova publikacija se realizuju zahvaljujući podršci Fondacije za otvoreno društvo, Srbija. Sadržaj publikacije, kao i zaključci istraživanja, u celosti su odgovornost CNM Liber i ne odražavaju stavove FOD-a.

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Sadržaj

1. DIJALOG O KOSOVU: NARATIVI, TRENDOVI I IZAZOVI.....	4
1. Narativi o Kosovskom Dijalogu	4
2. Analiza trendova i izazova o Kosovskom Dijalogu.....	7
2.1. Narativ o izdaji.....	8
2.2. Narativ o realnosti.....	11
2.3. Narativ o obmani.....	13
2.4. Narativ o prodaji.....	15
Zaključne napomene.....	16
2. DIJALOG O KOSOVU U METAFORAMA.....	18
1. Lokalni i makro činovi.....	19
2. Metafore potčinjenosti.....	21
3. Metafore igre.....	24
4. Metafore opredmećenog Kosova.....	25
4.1. prodati predmet:	26
4.2. predmet trenutne prodaje:	26
4.3. predmet buduće prodaje:	27
5. Zdravstvene metafore.....	28
Zaključne napomene.....	29
Literatura.....	31

1. DIJALOG O KOSOVU: NARATIVI, TRENDOS I IZAZOSI

dr Aleksej Kišjuhas

Autorskim tekstom u dnevnom listu "Blic", 24. jula 2017. godine, predsednik Republike Srbije, Aleksandar Vučić, pozvao je na tzv. "Unutrašnji dijalog o Kosovu", a koji je definisan kao "odlučujući za budućnost naše zemlje i naroda", kao "pokušaj rešavanja naših sukoba, jednom zasvagda" i to u ime "naših života i života naše dece" i "rešavanja kosovskog (Gordijevog) čvora", kako se o kosovskom problemu (najzad) više ne bi "ćutalo".¹

Postavlja se pitanje kakvi su dominantni narativi javnosti u vezi sa tim predlogom predsednika Vučića, posebno u vidu personalizovanih komentara na društvenim mrežama ili na društvenim medijima poput Fejsbuka, kao izuzetno značajnim i relativno nepristrasnim indikatorima javnog mnjenja u Srbiji?

Naime, Fejsbuk jeste specifična medijska platforma zato što njeni korisnici i komentatori mahom nastupaju lično, češće sopstvenim imenom i prezimenom. Zato se može pretpostaviti da je u pitanju njihovo relativno autonomno i personalizovano mišljenje, uprkos istraživačkim izazovima u vidu propagacije društveno poželjnih odgovora, odnosno stavova. U tom smislu, zapitali smo se postoji li kontekst svojevrzne kulturne hegemonije među onlajn komenta(to)rima u pogledu kosovske problematike, a koja je nametnuta i perpetuirana od strane političke klase u prethodnih nekoliko decenija, ili u vezi sa tim pitanjem postoje instance heterogenosti i pluralizma mišljenja?²

1. Narativi o Kosovskom Dijalogu

Kao istraživači i društveni naučnici, analitički smo markirali nekoliko distinktivnih narativa o Kosovskom Dijalogu (KD) na navedenoj i masovno korišćenoj onlajn platformi. S tim u vezi, odmah na početku je neophodno primetiti kako je svako analitičko grupisanje ove vrste nužno jedna vrsta "simboličkog nasilja" nad izuzetnom heterogenošću i idiosinkrazijama pojedinačnih

¹ [Izvor]

² Gramsci, A. (2000). Prison writings 1929-1935. In: D. Forgacs (ed.) (2000). *The Gramsci Reader: Selected Writings 1916-1935*. (pp. 189-362). New York: New York University Press.

komenta(to)ra koji o temi Kosovskog Dijaloga imaju određeni lični ili društveni stav.³ Međutim, uprkos tome, ostaje činjenica da se navedeni narativi mogu operacionalizovati kao specifične sociološke kategorije, i da one predstavljaju konkretni ili relativno odeliti sociopolitički i vrednosni stav građana u vezi sa ovim pitanjem.

Te kategorije ili ti narativi o Kosovskom Dijalogu su:

(1) **Narativ o izdaji.** Prvi od nesumnjivo relevantnih i upečatljivih narativa u vezi sa Kosovskim Dijalogom (KD) je onaj koji ovu vrstu dijaloga u celini posmatra kao "izdaju". Dakle, u pitanju je simptomatična, indikativna (i relativno "instinktivna") reakcija na KD u formi stava o svojevrsnoj "izdaji" Kosova kao teritorije na koju srpski narod polaže svoje suvereno i istorijsko pravo. Takođe, neretko je u pitanju naracija o tekućoj "izdaji" srpskih nacionalnih interesa od strane aktuelne vlasti koja se, samim tim, i percipira kao "izdajnička" i/ili kao vlast koja aktivno deluje u pravcu kosovske nezavisnosti i služenju "neprijateljima" Srbije. Očekivano, prema ovom narativu, Kosovo se smatra apsolutno integralnim i neotuđivim delom Srbije ("Kosovo je Srbija" tada je dominantna i popularna fraza), a svaki alternativni narativ je percipiran kao transgresija ili politička travestija koja zaslužuje moralnu odmazdu, a neretko je praćena pozivima na oružje ili na osvetu.⁴ Osećanja ili sentimente koji karakterišu ovaj narativ po definiciji su izrazito negativnog karaktera prema KD.

(2) **Narativ o prodaji (trgovini).** Naredni, sofisticirani(ji) i posebno informativni narativ je onaj koji Kosovski dijalog posmatra kao svojevrsnu racionalnu kalkulaciju donosioca odluka u Srbiji u vezi sa budućnošću Kosova, ali i Srbije i njenog blagostanja u celini. S tim u vezi, KD se u ovom narativu posmatra kao jedna racionalna reakcija na trenutne globalne, lokalne i tekuće sociopolitičke okolnosti, ali i na karakter političke klase u Srbiji. Uz to, Kosovo se tada percipira kao svojevrsna vrednost kojom je moguće trgovati, ili je čak "prodati" za određenu sociopolitičku vrednost ili dobit (npr. članstvo Srbije u Evropskoj uniji, mir i stabilnost, istorijsko pomirenje itd., ali i za ličnu i finansijsku korist). I u ovom slučaju, Kosovo se obično posmatra kao integralni deo Srbije, ali bez karakteristično moralističkih osećanja i uz promociju specifično "racionalnog" ili "pragmatičnog" odnosa prema kosovskom pitanju. U tom smislu, postoje narativi i o "uslovnoj" i "bezuslovnoj" "prodaji" Kosova u datim okolnostima, ali samo ukoliko to implicira neku dobit za građane (uže) Srbije. Otuda su i osećanja ili sentimente u vezi sa ovakvim narativom o KD

³ Bourdieu, P. (1979). Symbolic Power. *Critique of Anthropology* 4: 77-85.

⁴ Ben-Yehuda, N. (1986). The sociology of moral panics: Toward a new synthesis. *The Sociological Quarterly* 27 (4): 495-513.

karakteristično neutralni ili ambivalentni.

(3) **Narativ o realnosti.** U ovom narativu, kosovska nezavisnost je nesumnjiva društvena realnost ili činjenica, zbog čega i sam Kosovski dijalog predstavlja jedno (očekivano i neophodno) suočavanje sa tom realnošću u pravcu kako mira ili pomirenja, tako i rešavanja kosovskog pitanja kao svojevrsnog "balasta" koji sprečava razvoj i napredak Srbije. Istovremeno, narativ o realnosti neretko prate i opaske koje ukazuju na razloge zbog kojih je Kosovo i bilo steklo nezavisnost, mahom u vidu etničkih zločina i politike Slobodana Miloševića, ali i svojevrsne potrebe za okretanjem ka "budućnosti", racionalne analize društvene stvarnosti itd. Dakle, među nosiocima ili propagatorima ovakvog narativa dominiraju stavovi o tome da je Kosovo "odavno" "nezavisno" ili "izgubljeno", da je to "rešena stvar", zbog čega se i KD percipira kao važan korak u pravcu priznanja te realnosti. Samim tim je i sentiment prema KD relativno afirmativan ili (uslovno) pozitivan.

(4) **Narativ o obmani.** Ovo je možda i najspecifičnija i najindikativnija vrsta narativa koja je (pret)postavljena ili markirana ovim istraživanjem. Naime, značajan broj komentatora posmatra Kosovski dijalog kao svojevrsno "skretanje pažnje" sa realnih, aktuelnih i "važnijih" društvenih pitanja i problema u Srbiji, a koji se po definiciji odnose na ekonomske teme ili na razna praktična i lična pitanja. Takođe, poziv na KD tada se o(t)pisuje kao neiskren, kao autokratski ("monolog" umesto "dijaloga"), kao potraga za "alibijem" (za priznanje nezavisnosti Kosova) i tome slično. U tom smislu, dominantno osećanje ili sentiment prema KD je samo uslovno negativan, ali na bitno različit način od narativa o izdaji. U ovom kontekstu, KD se percipira kao svojevrsna obmana, prevara ili manipulacija građana Srbije pred "važnijim" sociopolitičkim pitanjima, a koji mahom ni ne uključuju rešavanje statusa Kosova. S tim u vezi, indikativno je da za ovaj narativ sama kosovska nezavisnost ili Kosovo u celini ipak ne predstavljaju naročiti društveni problem, niti dominantnu društvenu temu.

Najzad, kao posebna (pod)vrsta navedenih stavova na društvenim mrežama pojavljuje se i izvesni:

(5) **Apologetski narativ.** U ovom slučaju, u pitanju je specifična (ali i društveno relevantna) verzija afirmativnog ili pozitivnog odnosa prema Kosovskom dijalogu zato što ga je (personalno) inicirao Aleksandar Vučić, a prema čijem delovanju se tada iskazuje bezrezervna ili apologetska podrška. U pitanju su narativi koji mahom svedoče o npr. "mudroj politici" predsednika Vučića, bez pobleže ili

detaljnije analize samog sadržaja te politike. Drugim rečima, KD se legitimizuje činjenicom da je naprosto personalno pokrenut od strane predsednika Vučića, a čijoj se politici tada nedvosmisleno veruje. Međutim, iako ovakav narativ deluje kao nekritički afirmativan, "naručen"⁵ i samim tim empirijski neupotrebljiv, i on je i te kako značajan za ovu analizu.⁶

2. Analiza trendova i izazova o Kosovskom Dijalogu

Kako se navedeni narativi prikazuju i (raz)otkrivaju u komentarima na društvenoj mreži Fejsbuk u posmatranom periodu, i koji je njihov relativni udeo u onlajn javnoj sferi?

Iz istraživačkih i/ili metodoloških razloga, spomenuti komentari su analitički razdvojeni na komentare na vesti o Kosovskom Dijalogu na Fejsbuk stranicama: (1) dnevnih i elektronskih medija, (2) nedeljnika i nezavisnih portala, i (3) političkih partija u Srbiji.

U slučaju komentara na Fejsbuk stranicama (1) dnevnih listova i informativnih onlajn medija, a u vezi sa vestima o Kosovskom Dijalogu, 52% komentara pripada narativu o izdaji. Zatim sledi 24.8% narativa o obmani, te 20% narativa o realnosti, dok samo 8.8% komentara čini narativ o prodaji.

U slučaju komentara na Fejsbuk stranicama (2) nedeljnika i nezavisnih portala, 35.3% pripada narativu o izdaji, a 29.4% narativu o obmani. Čak 41.2% komentara predstavlja narativ o realnosti, a 11.8% narativ o prodaji.

Najzad, u slučaju (3) komentara na fan stranicama političkih partija, 56.6% komentara sačinjeno je od narativa o izdaji, 20.1% je narativ o realnosti, a 10.3% je narativ o obmani, 5.4% o prodaji, uz zanimljiv fenomen od 1.9% apologetskog narativa.

Kada je reč o sentimentima o Kosovskom dijalogu, nesumnjivo je da uzorkom dominiraju negativni sentiment.

Na primer, 70.7% komentara na stranicama medija (i dnevnih listova i nedeljnika) i 73.9% komentara na stranicama političkih partija ima negativni sentiment prema KD. S druge strane, pozitivni sentiment je prisutan u udelu od 9.9% (mediji) i 14.5% (partije), a neutralni sentiment u udelu od 11.6% (mediji) i 9.8% (partije).

Međutim, upravo zato ključnu analitičku kategoriju ove analize čine konkretni narativi o KD, a koji su u mnogome kompleksniji i ilustrativniji od prostih sentimenta, kao što će biti demonstrirano u nastavku.

⁵ Vidi: *Astroturfing, društveni eksperiment i digitalna pismenost*, CNM Liber, 2015. [[izvor](#)]

⁶ Vidi: R. W. Gehl and M. Bakardjieva (eds.) (2017). *Socialbots and Their Friends: Digital Media and the Automation of Sociality*. New York and London: Routledge.

2.1. Narativ o izdaji

Dakle (sa upadljivim izuzetkom nedeljnika), oko jedne polovine komentara korisnika Fejsbuka na vesti dnevnih listova, informativnih portala i saopštenja političkih partija o Kosovskom Dijalogu predstavlja narativ o izdaji. Tačnije, narativ o izdaji prisutan je u udelu od 56.6% komentara na stranicama političkih partija, 52% komentara na stranicama dnevnih listova i portala, i 35.3% na stranicama nedeljnika u Srbiji. Neki od karakterističnih diskursa koji pripadaju narativu o izdaji, a koji su primećeni u ovim komentarima su sledeći:

Kako je moguće da je neko takav šljam i izdajnik? Razuman i normalan to nemože da shvati. Dokle će da ide to izdajstvo i kojim putem? To je pitanje!

Odrađuje zadatak zbog kojeg je sa Nikolićem doveden od strane SAD na vlast u Srbiji!

Klasična izdaja!

Ljudi vucic je ucenjen on je spreman na svaku izdaju. On nesme da popije jutarnju kafu dok ne pita Brisel i Vasington

NE TREBA IZDAJNICIMA NIŠTA OPROSTITI VEĆ JE POTREBA DA IM SVA POKOLENJA UNIŠTE, ČEMU TVOJA MOLBA ZA IZDAJU!

Kosovo je srpsko dok god neko ne potpiše priznanje da je nezavisna država ili pristanak da "dobije stolicu" u Ujedinjenim Nacijama.

IZDAJNIK :(

Glasajte opet za izdajnika!

BRUKA JOS JEDNOM DOKAZANO DA IMAMO IZDAJNICKU VLADU, SVI KORUMPIRANI PA I ONI NA KOSOVU NISU BOLJI

Najveca bruka decenije!!!

AV je od Srbije napravio koloniju, Haradinaj je samo jedan od njegovih "velikih dela". Cude me onih 25% koji su glasali za ovo djubre.

Kosovo je oduvek bilo srpsko. Zašto bi ti morao da dobiješ nešto što je oduvek tvoje? U najgorem slučaju bi se moglo reći kad bi nam bilo vraćeno.

Nisi valda stvarno misljeenja da je bilo kakav dijalog moguć??? normalan covek zna da kasda se pomesa sa mekinjama, pojedu ga svinje!!! casni ljudi se distanciraju od svake izdaje i price o trgovini svojom teritorijom!!! i u pravu su!!! ja nisam radikal, samo rodoljub!!!

Nikakav dijalog oko statusa KiM nije moguć i svi koji na bilo koji način pristanu da učestvuju u toj farski krše i Ustav i zakone Republike Srbije.

Kako objasniti ove podatke? "Izdaja" je koncept koji predstavlja jednu kompleksnu društvenu, pravnu, istorijsku i kulturnu činjenicu, i u pitanju je koncept koji uobičajeno zauzima mnoge i posve različite forme.⁷ Ona može imati očigledne motive (npr. neposrednu finansijsku dobit, što se otkriva u narativima o prodaji), ali može da bude i mnogo kompleksnija od toga, i da se tiče nečijeg društvenog identiteta, ideologije, vrednosti i verovanja, o čemu je reč u ovom narativu. Naravno, opaske poput "izdaja" i "izdajnik" se često koriste i kao etiketa za političke protivnike, što je takođe važno u ovom kontekstu. U kolektivnoj imaginaciji, izdaja je posebno težak i ozloglašen zločin koji je kroz istoriju kažnjavan smrću i javnim mučenjem, a izdajnici obitavaju u poslednjem, najnižem krugu Danteovog *Pakla*. Šta čini narativ o izdaji kada je reč o Kosovskom Dijalogu?

Ovakva vrsta narativa pre svega predstavlja (neobični?) kontinuitet, dugotrajnost ili refleksiju propagandne prakse koja jeste odlikovala dominantnu javnu sferu u vezi sa Kosovom tokom 1998-1999. godine i NATO bombardovanja, ali i u periodu proglašenja kosovske nezavisnosti (2008. i kasnije). U izvesnom smislu, ona je i kontinuitet stavova iznetih (još) u Memorandumu SANU iz 1986. godine, mahom u kontekstu narativa o sistematskom progonu, egzodusu ili pak genocidu nad srpskim narodom na Kosovu i Metohiji kao relativno mitologizovanoj kolevci srpskog naroda i državnosti. Upravo iz tih razloga, ovaj narativ se može okarakterisati kao izraz spomenute kulturne hegemonije (p)o pitanju Kosova, nametnute od strane političke klase koja vlada Srbijom već nekoliko decenija. Naime, kulturna hegemonija je koncept koji opisuje dominaciju određenog narativa ili diskursa u društvu, odnosno način putem kojeg vladajuće klase manipulišu kulturnom nekog društva, njegovim verovanjima, idejama, percepcijama, vrednostima, moralnom i stavovima. Ona po pravilu opravdava društveni, politički i ekonomski *status quo* kao prirodan i neizbežan, odnosno kao poredak koji je koristan za sve, iako zapravo koristi samo vladajućoj (političkoj) klasi. U slučaju Kosova i Srbije u prethodnih nekoliko decenija, sadržaj tog kulturno hegemonog narativa zapravo počiva na ideologiji nacionalizma. Drugim rečima, u pitanju je relativno uobičajeni izraz etnonacionalizma koji insistira na svojevrsnom organskom jedinstvu nacije i teritorije na koju se polaže izvesno "istorijsko" pravo.⁸ Taj narativ je očigledan u dominantnom političkom diskursu o Kosovu kao neodvojivom, neotuđivom i integralnom delu Srbije, dok sve alternativne diskurse o(t)pisuje ili deligitimizuje kao "izdajničke". Najzad, etiketa "izdajnika" istoznačno se koristi u duhu popularnih narativa sa kraja 1990-ih godina, kao etiketa koju je režim Slobodana Miloševića obilato koristio za političku opoziciju ili za svoje političke protivnike.

⁷ Carlton, E. (1998). *Treason: Meanings and Motives*. London. Ashgate.

⁸ Škorić, M. i A. Kišjuhas (2015). *Vodič kroz ideologije II*. Novi Sad: Alternativna Kulturna Organizacija.

Nekoliko konkretnih ili specifičnih činjenica se (raz)otkrivaju na osnovu analize ovog narativa. Prvo, narativ o izdaji neretko ima karakter teorija zavere. U samoj osnovi ovog narativa je izvesni tajni dogovor, sporazum ili otvorena zavera vlasti u Srbiji sa kosovskim Albancima i/ili zemljama Zapada, zbog čega on i poprima karakter "izdaje". Dakle, u pitanju nije samo simbolička izdaja, već stvarni dogovor ili plan u tipično zaveraškom diskursu. Drugo, indikativna je činjenica da se u okvirima ovog narativa i sam dijalog o Kosovu ili razgovor sa kosovskim Albancima – a "dijalog" je po definiciji neutralan, ako ne afirmativan ili pozitivan gest – tretira kao čin izdaje. Na ovaj način, i upotrebom ovako ekstremnog narativa, zapravo se grubo diskvalifikuje mogućnost dijaloga i dostizanja određenog rešenja, što implicira da se preferiraju trenutno stanje (zamrznutog konflikta) ili sociopolitički *status quo*.

Treće, narativ o izdaji je karakteristično mitološki, ako ne i mitomanski, u smislu da ne referiše ka Kosovu kao realnoj političkoj zajednici (u kojoj etnički Albanci čine dominantnu većinu), već kao o "duhovnoj" zajednici ili izvorištu koje je "organski" i "praiskonski" vezano za Srbiju. Drugim rečima, i uprkos objektivnoj činjenici da je suverenitet Srbije na Kosovu praktično nepostojeći, Kosovo se smatra neodvojivim (i neodvojenim) delom Srbije na mitologizovani način ("sveta srpska zemlja", "srce", "duša" itd.). Takođe, nije nevažno što se narativ o izdaji zapravo indirektno oslanja na kosovski mit, a u kojem jasno figurira i sam motiv izdaje (Vuka Brankovića).⁹

Četvrto, narativ o izdaji je politički i propagandistički po karakteru, pošto predstavlja refleksiju političkog ili režimskog diskursa iz 1998-1999. godine (na politički suprotnoj strani od "izdajnika" nalaze se "patriote"). Pokušavajući da na ovaj način diskredituje političke protivnike, upravo je režim Slobodana Miloševića uveo diskurs o izdaji (Kosova) u političku sferu u Srbiji, aludirajući na veze političke opozicije sa zemljama NATO, odnosno neprijateljskim zemljama koje su bile bombardovale Srbiju. Indikativno je svojevrsno dugo trajanje (*longue durée*) ili kontinuitet ovakvog diskursa, odnosno narativa i u današnjoj političkoj stvarnosti, gotovo dve decenije kasnije, što dodatno implicira njegov kulturno hegemoni karakter.¹⁰ Peto, narativ o izdaji je isuviše često praćen kritičkim narativom prema vlasti (i/ili ličnosti Aleksandra Vučića), odnosno ta dva narativa obično su neodvojiva. U tom smislu, KD se percipira kao "izdaja" zato što ga vodi "izdajnička" vlast ili "izdajnik" Vučić, a ukupni komentar je obično više u funkciji kritike vlasti, nego kritike samog Kosovskog dijaloga (koji je samim tim više povod, a ne uzrok narativa o izdaji). Najzad, šesto, narativ o izdaji neretko je praćen negativnim emocijama, grubim uvredama, pretnjama, pozivima na oružje, odmazdu, osvetu i pravednu borbu.

⁹ Čolović, I. (2016). *Smrt na Kosovu polju: Istorija kosovskog mita*. Beograd: Biblioteka XX vek.

¹⁰ Braudel, F. and S. Matthews (1982). *On History*. Chicago: The University of Chicago Press.

Dakle, u okvirima narativa o izdaji, Kosovo je relativno fiksirano kao mesto identitetskih politika, i to kao simbolički izraz vrednosti etnonacionalizma.¹¹ S tim u vezi, Kosovski dijalog se apriorno odbacuje i negira, te percipira kao poprište borbe za ove identitetske politike. U takvom sociokulturnom kontekstu i među navedenim komentatorima, biće relativno teško promeniti percepciju o potrebi za Kosovskim Dijalogom, pre svega imajući na umu značajne i klasične sociološke teorije o tzv. kulturnom zaostajanju.¹²

S druge strane, ovaj narativ je moguće okarakterisati i kao svojevrsnu refleksiju dominantnog ili socijalno "poželjnog" kulturnog i sociopolitičkog standarda u spomenutoj formi kulturne hegemonije, posebno zbog svojevrsne standardizacije, tipizacije ili formulaičnosti datih komentara ("Kosovo je Srbija", "Kosovo je srce Srbije", "sveta srpska zemlja").¹³ Zato je suvislo upitati se koliko je navedeni narativ proizvod ili konstrukt jednog popularnog društvenog miljea (što dodatno osnažuju društvene mreže kao prostori za relaksiranu propagaciju društveno poželjnih odgovora i reakcija) – a koliko je u pitanju stvarni izraz određene političke ideologije i uverenja? Nadamo se da ćemo na ova pitanja odgovoriti u budućnosti.

2.2. Narativ o realnosti

U vezi sa navedenim pitanjima, mnogo je zanimljivija relativna i relevantna prevalencija stavova koji odudaraju od ovog vodećeg ili kulturno hegemonog narativa, a koji se takođe i u značajnom udelu pojavljuju u onlajn medijskoj sferi Srbije. Na prvom mestu, među njima se ističe narativ o (prihvatanju) realnosti. Ovaj narativ je drugi istaknuti ili salijentni narativ koji je primećen u komentarima, i pojavljuje se u udelu od 20% u dnevnim listovima i informativnim portalima, čak 41,2% u nedeljnicima, i 20.1% među političkim partijama. Neki od karakterističnih primera ovog narativa su:

Naravno jer vi ne zivite tamo kao i svi lazni patrioti preko Fb koji vicu Kosovo je Srbija.Savet. posaljite svoju decu da tamo zive pa onda necete biti licemerni Srbi kojima je sveta srpska zemlja.

Ok kada ides tamo da zivis? Ko hoce da Srbija nestane? O cemu pricas? To vi svi zelite da nestane ali toga niste svesni jer svest vam je ostalo u 19 veku a danas je 21 vek.

Rusi već 15 godina priznaju pasoše sa Kosova. Obavestite se pre nego se kunete u Putina

Polako se priprema teren da Beograd zvanično prizna Kosovo i Metohiju kao državu

¹¹ Bernstein, M. (2005). Identity Politics. *Annual Review of Sociology* 31: 47-74.

¹² Ogburn, W. F. (1957). Cultural lag as theory. *Sociology and Social Research* 41 (3): 167-174.

¹³ Gramsci, A. (2000), *ibid.*

Što se pre Srbija reši tog balasta i najzaostalijeg regiona, mitologije i teorija zavere, brze će napredovati. Na Kosovu nema niceg sto se može materijalizovati i pored toga problem sa par miliona neprijateljski nastrojenih Albanaca koji ni po koju cenu ne žele da se asimiluju i koji pružaju zestok otpor.

A ko pita šta Srbiju o Kosovu kad je sve rešeno pre 20 godina? Smešni su

KOSOVO JE SAMOSTALNO VEĆ ČETVRT VEKA A KO TO NEĆE DA VIDI NEKA PREKONTROLIŠE DIOPTRIJU!

Ćutite i čuvajte svoju porodicu, odavno su svi pustili taj izgubljeni slučaj... dosta se narod napatio za nekoliko stotina godina i sada mu je dosta... niko nije ništa uradio niti će zbog ovoga :)

Jedan od boljih koraka ka pomirenju dva naroda. Nažalost "građanskoj" opoziciji to smeta.

Pričati o državi koja je nezavisna već dvadeset godina je gubljenje vremena.

Tako i treba, moramo saradivati, a ne ratovati.

Narativ o realnosti zapravo predstavlja nedvosmisleni kontrapunkt narativu o izdaji, a odlikuju ga pozitivni i ili neutralni sentimente o Kosovskom Dijalogu. Osnovna odlika ovog narativa je stav da Kosovo jeste nezavisno od Srbije i da je, samim tim, neophodno prihvatiti tu činjenicu kao "realnost". U tom smislu se KD najčešće i tumači i interpretira, odnosno percipiran je kao (neophodan) korak u tom pravcu. Takođe, dok jedan deo komentatora iskazuje ili oseća svojevrsnu rezigniranost zbog te "realnosti", određeni broj komentatora je indiferentan ili otvoreno polemizuje sa suprotnim etnonacionalističkim narativima (tzv. "patriotama") o izdaji. Dakle, ovo su sadržaji diskursa koji čine narativ o realnosti:

Prvo, u slučaju ovog narativa, Kosovski dijalog zapravo je relativno efemerna i marginalna tema, odnosno KD predstavlja samo povod za narativ o temi "(prihvatanja) realnosti" kosovske nezavisnosti. S tim u vezi, nezavisnost Kosova se posmatra kao činjenica i kao "rešena stvar", ali uz relativno afirmativan stav prema mogućnosti da se ova "realnost" i definitivno potvrdi u Srbiji (putem KD ili nekog drugog procesa). Drugo, ovaj "heterodoksn" narativ zapravo je prisutan u relativno visokom udelu: oko 20% u komentarima na stranicama dnevnih listova i političkih partija, a predstavlja većinski ili dominantni narativ (41,2%) u komentarima na stranicama nedeljnika i nezavisnih portala. Ova činjenica deluje iznenađujuće ako se uvaži teza o kulturnoj hegemoniji, ili ako se uzme u obzir dominantni medijski i politički diskurs koji nezavisnost Kosova mahom tretira kao svojevrsni tabu i javno se i kontinuirano određuje protiv te nezavisnosti. Drugim rečima, analiza sadržaja, kao i prevalencije narativa o realnosti u komentarima na društvenim mrežama upućuje na to da mnogi građani Srbije imaju drugačije stavove od dominantnih, "ortodoksnih" ili

hegemonih političkih obrazaca u vezi sa Kosovom. Kao i da se ne libe da takve stavove otvoreno (imenom i prezimenom) iskažu.

Treće, narativ o realnosti često je praćen narativom o potrebi za izbegavanjem rata, za pomirenjem, za budućnošću itd., odnosno praćen je negativnim sećanjima na sukobe devedesetih. Četvrto, u pitanju je narativ koji se formuliše kao "racionalan", te koji upućuje na mnoge "praktične" "probleme" inkorporiranja Kosova u sastav Srbije (albanska većina, "zaostalost" Kosova itd.). Kao takav, narativ o realnosti je svesno demitologizujućeg karaktera prema zvaničnim političkim i sociokulturnim modelom odnosa društva i politike prema Kosovu.

Peto, ovaj narativ je polemičkog tipa u mnogim slučajevima (direktno se obraćajući tzv. "patriotama" kao kontrapunktu "izdajnicima"), u smislu da otvoreno polemíše sa navedenim dominantnim obrascima, kao i sa etnonacionalističkim shvatanjem Kosova (i Srbije). Drugim rečima, česti su slučajevi direktnog polemisanja, sukobljavanja ili obraćanja spomenutim "patriotama", pozivi i "prozivke" da oni sami "idu na Kosovo", da ga "ne brane" iz fotelja ili "iz Beograda" itd. Iz tih razloga, on se može interpretirati i kao antinacionalistički ili anacionalistički narativ. Najzad, šesto, indikativno je da se ovaj narativ u najvećem udelu nalazi upravo među komentatorima (posetiocima i čitaocima) nedeljnika i nezavisnih portala. Međutim, on nije zanemarljiv ni među komentatorima dnevnih listova i političkih partija u celini, iako po tom pitanju postoje značajne i gotovo oštre razlike među komentarima na fan stranicama različitih dnevnih listova i konkretnih političkih partija.

2.3. Narativ o obmani

Posebno ilustrativan narativ o Kosovskom Dijalogu je narativ o obmani. Upravo ova forma diskursa je možda i najrelevantniji uvid do kojeg je došla ova analiza, a taj narativ se verovatno i najdirektnije odnosi na sam KD, a ne na kosovsko pitanje u celini. Udeo narativa o obmani u komentarima na Fejsbuk stranicama dnevnih listova je 24.8%, stranicama nedeljnika 29.4%, a na stranicama političkih partija 10.3%, a obuhvata i sledeće sadržaje:

A šta on to predlaže ako se sme znati?

Sa kim taj ume dvosmerno da razgovara. Od kad monolog naziva dijalogom. Pa on se posvađao sa samim sobom. Nezna više ni šta priča ni šta radi, izgubio kompas, baulja, nezna gde udara.

Famozni pozv na unutrašnji dijalog, mogao bi da se protumaci kao poziv za slusanje Vucicevog glasnog razmisljanja

Evo sad ce vlada da mu pomogne osnivanjem radne grupe za brzi/bolji/jaci unutrašnji

dijalog :P

Kakav crni monolog. Da je bar monolog. Zapad pregovara sam sa sobom. Ovi samo usta otvaraju. I sve su bogatiji i bogatiji.

Sta mogu da kažu ovce !? Isto sto i u Srbiji. Beee!

Ovako Sloba kecao prekodrinske Srbe. Neko lajao sa govornice, a on zove: Alo Franjo, kako Ankica...

Ovo je vrhunski cinizam. Teško preostalim Srbima na KiM, naravno osim ovima sa sad već čuvene Srpske liste.

Dokle ce da nas zamajavaju, sad nam sledi jos priznanje drzave Kosovo!!!

Srbima je u genima da lazu i da ih se laze, od kosovske bitke, pa da nismo ucestvovali u gradjanskom ratu, pa pobede Nato-a na Kosovu koje nikada necemo priznati kao ne zavisno.

Dok vi mlatite praznu slamu o kosovu koje ste dali u Briselu, bolnice nemaju osnovnih sredstava za rad! Obidjite bolnicu u Pancevu, interno odeljenje... dođite da vidite u kakvim uslovima se ljudi lece! Sram vas bilo?

Koga bre boli tuki za kosovo, neka pocnu resavati probleme gradjana, sram ih bilo!
Najgora su vlast u istoriji ove zemlje!

Dakle, u slučaju narativa o obmani takođe dominira izrazito negativni sentiment prema Kosovskom Dijalogu, ali je taj sentiment konceptualno, kvalitativno i suštinski različit od npr. narativa o izdaji. Za razliku od prethodnih narativa, KD se percipira kao obmana, prevara, laž, zabluda, "zamajavanje (javnosti)" i tome slično, odnosno kao još jedna politička taktika vlasti koju je tada neophodno "prozreti". S tim u vezi, neke od karakteristika ovog narativa su sledeće.

Prvo, u okviru ovog narativa, najveći je negativni sentiment ili protivljenje prema aktuelnoj vlasti i Aleksandru Vučiću, i ovo je otvoreno politički (ili čak dnevopolitički) narativ. Na primer, i sama reč "dijalog" se često koristi kako bi se kritički ukazalo na Vučićev način vladanja, a koji se zatim opisuje kao "monolog" ili sličnim kritičkim kvalifikativima. Drugo, upadljivo je da motiv Kosova, bilo u okvirima Srbije ili kao nezavisne države, nimalo ne figurira u ovom narativu (dok ono jeste bilo dominantna tema u narativima i o izdaji i o realnosti). Drugim rečima, problem statusa Kosova je u ovom narativu jedna potpuno efemerna ili marginalna tema u komentarima, a na to se neretko i eksplicitno ukazuje, referišući ka Kosovu kao prema "nebitnom", "nevažnom" itd. pitanju. U izvesnom smislu, zato i ovaj narativ ima jedan demitologizujući i gotovo transgresivni karakter prema (dominantnoj) i kulturno hegemonij etnonacionalističkoj matrici odnosa prema Kosovu. Dakle, iako je sentiment prema KD u ovom narativu upadljivo negativan – odnos prema nezavisnom Kosovu (u najvećem broju slučajeva) to nije.

S tim u vezi, treće, Kosovski dijalog tada je percipiran kao svesna ili namerna obmana, odnosno kao plansko skretanje pažnje sa nekih drugih "životnih" ili svakodnevnih tema koje su relevantnije za život građana. U tom kontekstu, i ovaj narativ odlikuju određeni aspekti teorija zavere, ali i potrebe za (relativno) racionalnim "raskrinkavanjem" politike koja uporno insistira na kosovskom pitanju kao svojevrsne "dimne zavese" ili izgovora za nerešavanje drugih pitanja. Dakle, uprkos prevalenciji negativnih osećanja, grubih reči i uvreda, (i) ovaj narativ predstavlja jedan zanimljivi i pažnje vredni kritički, odnosno progresivni odnos prema etnonacionalističkom sociokulturnom modelu politike u vezi sa Kosovom.

Četvrto, ovaj narativ tada se uokviruje u diskurs koji je ispunjen političkim cinizmom, pasivnošću i rezignacijom, sa jedne strane, ali i aktivnom kritikom, sa druge. Jer, ovaj narativ se može interpretirati i kao diskurs prema kojem je građanima Srbije "dosta" obmanjivanja, laži i manipulacije pitanjem Kosova i kao svojevrsni poziv na rešavanje drugih svakodnevnih pitanja i gorućih društvenih problema (ekonomija, penzije, zdravstvena nega itd.).

Kontrapunkt ovom narativu bio bi u apologetskom narativu, kao npr:

mudra politika naseg predsednika nase vojne neutralnosti i bratski odnos sa rusijom ziveo nas sipski bog Aleksandar Vucic

Predsednik Vucic ce uciniti sve da se pronadje trajno i prihvatljivo resenje za Srbe na Kosovu i Metohiji

Bravo PREDSEDNICE NAS

U pitanju je narativ koji Kosovski dijalog posmatra na upadljivo nekritički način, i koji ovaj proces zapravo personalizuje kroz izražavanje nedvosmislene podrške i poverenja predsedniku Vučiću. Međutim, ovakav narativ je primećen u komparativno malom broju slučajeva (1,9%, i to samo na stranicama političkih partija), što je takođe ilustrativna činjenica.

2.4. Narativ o prodaji

Narativ o prodaji ili trgovini bio je možda najkompleksniji narativ u analitičkom ili istraživačkom smislu. Naime, sam motiv "prodaje" se često pronalazio i u narativu o izdaji, dok se pod ovim narativom zapravo podrazumeva nešto drugačije. Kao što je bilo navedeno, u pitanju je narativ koji implicira da je Kosovski dijalog prvenstveno neka vrsta prodaje, trampe, trgovine ili usluge, i od kojeg se zatim ostvaruje izvesna korist ili dobit (za pojedince ili za društvo u celini). Ovakvi narativi bili su najređi, ali se ipak pojavljuju u određenom udelu komentara: 8,8% u dnevnim listovima i informativnim portalima, 11,8% u nedeljnicima i nezavisnim portalima, te samo 5,4% na

fan stranicama političkih partija. Karakteristični diskurs u ovim narativima glasi:

A možda i pokušaj da nešto dobiju za srpski narod kojem nije lako tamo.

Vučić očekuje veliki veliki novac. Jer on želi da proda Kosovo ne da pokloni

Imaš dosta novca idi kupi Kosovo ja sam bio tri meseca a dali si bio ti da doživiš stresovi i traume koje nemogu da izleči

A kad sedis u Skadarliji i pevas vidovdan jel mislis o parama sto si muvao

ko je AV i u cije ime prodaje moju kocevibu dedovinu. Neka prodaje svoje.

Dajte pregovarajmo nesto mora dobro izaci iz toga kao bivsi radikal podrzavam inicijativu za konsezus srpskog naroda i vlasti i svih drugih faktora koji mogu da doprinesu boljitku !!!!!

Dakle, karakteristike ovog narativa tiču se sledećih tvrdnji. Prvo, i u ovom narativu prisutan je određeni zaveraški diskurs, a prema kojem je Kosovski dijalog zapravo finansijski motivisan, te u njemu dominiraju motivi novca, evra, akciza, rudnih bogatstava itd. Međutim, drugo, prisutni su i diskursi koji govore o nematerijalnoj koristi od KD, prema kojima Srbija i (srpski) narod na Kosovu mogu da ostvare i određenu dobit od dijaloga. Treće, narativom o prodaji, iako u istom dominiraju negativna osećanja povodom kosovske nezavisnosti, takođe figuriraju tvrdnje o toj nezavisnosti kao "gotovoj", dogovorenoj ili finalizovanoj realnosti. U tom smislu, i ovaj narativ zapravo relativizuje dominantni narativ o "izdaji" i Kosovu koje je mitološki "srpsko", i čini to u ekonomskim okvirima, iako je u pitanju najslabije zastupljeni narativ.

Zaključne napomene

Osnovni zaključak ove analize onlajn komentara o Kosovskom dijalogu glasi: Srbija predstavlja oštro (u razmeri od gotovo 50-50) podeljeno društvo kada je reč o navedenom pitanju ili problemu. Iako taj zaključak može da zvuči kao truizam ili opšte mesto, detaljnija analiza ovih narativa i komentara upućuje i na neke mnogo značajnije zaključke. Naime, ovo istraživanje je pokazalo i sledeće: suprotno popularnim i propagandističkim porukama o dominantnom ili većinskom stavu srpske javnosti o Kosovu kao neodvojivom i mitologizovanom delu Srbije, što je stav koji na prvi pogled deluje kao svojevrsna kulturna hegemonija ili politička ortodoksija, mnogi autonomni i individualizovani narativi onlajn javnosti Srbije o Kosovskom Dijalogu zapravo su mnogo kompleksnije prirode – i dopuštaju alternativni ili heterodokсни diskurs o kosovskom pitanju.

Dakle, dok (gotovo ravno) jedna polovina komentatora zaista odlučno i apriorno odbija Dijalog u

formi narativa o izdaji (47,8% komentara na stranicama medija i 56,6% komentara na stranicama političkih partija), druga polovina komentatora ima jedan mnogo afirmativniji i sofisticiraniji odnos prema kosovskom pitanju ili problemu. I taj deo onlajn javnosti to čini u formama otvorenog (1) narativa o priznanju realnosti i/ili kosovske nezavisnosti u ime mira, pomirenja, budućnosti ili, naprosto činjenične "realnosti", (2) narativa o KD kao o političkoj obmani, uz prateći stav o faktičkoj i praktičnoj irelevantnosti kosovske nezavisnosti ili kosovskog pitanja u sociopolitičkom smislu, te (3) narativa o KD kao o racionalnoj prodaji ili trgovini koja može da bude i u interesu Srbije. Ovi narativi, uzeti zajedno, takođe čine oko jedne polovine posmatranih komentara onlajn javnosti u Srbiji, što je zapravo do sada gotovo neprimećena ili uspešno marginalizovana činjenica. Drugim rečima, među komentatorima na društvenim medijima poput Fejsbuka postoji i (nad)polovična prevalencija racionalni(ji)h, kritičkih i posve realističnijih narativa kada je o pitanju Kosova reč.

2. DIJALOG O KOSOVU U METAFORAMA

dr Svetlana Slijepčević

Ako diskurs kontroliše um ljudi, a um kontroliše akciju, onda je suštinsko pitanje za one koji imaju moć da kontrolišu diskurs – kako to postižu. Ako se komunikativni događaj sastoji ne samo od verbalnog teksta i govora, nego i od konteksta koji utiče na diskurs, onda je prvi korak u kontroli diskursa da se kontroliše kontekst (Van Dajk 2008: 10)

Diskurs komentara koji se odnose na pitanje dijaloga o Kosovu pokazuje mnoge odlike ubeđivačkog, političkog i uopšte ideološkog diskursa, sličnog onome koji se inače koristi u medijima i politici za prikazivanje najvažnijih koncepata i odnosa u vezi sa ovom temom (o analizi javnog diskursa v. Silaški i dr. 2010, Katnić-Bakaršić 2012). U širem smislu, diskurs komentara može se tretirati kao politički diskurs neinstitucionalizovanog tipa (sekundarni periferni politički diskurs, v. Van Dajk 1997, 1998, Slijepčević 2016), jer nosioci ovog diskursa nemaju direktnu političku ulogu. Ove činjenice uslovile su metodologiju ovog istraživanja: uključeni su dosadašnji rezultati kritičke analize diskursa, koja daje odgovor na pitanje na koji način se formulišu stavovi prema kosovskom dijalogu, kao i metodologiju kognitivnolingvističke teorije o pojmovnim metaforama, koja daje odgovor na pitanje na koji način se izgrađuju stavovi. Najopštiji kriterijum kog smo se pridržavali formulisan je u radu vodećih kritičkih lingvista – pri analizi ovog tipa diskursa u obzir treba uzeti sve jezičke strategije koje se mogu politički kontekstualizovati (Van Dajk 1997, 1998, Vilson 2001 i dr.), stoga je uključen analitički i deskriptivni pristup kojima je pridodat interpretativni kritički. Među tipičnim „makro” i „lokalnim” govornim činovima, karakterističnima za diskurs komentara, izdvajaju se pretnja, kletva, kvalifikacije, diskvalifikacije, predviđanje, nagađanje, poziv na akciju (agitovanje) (o ovim vrstama govornih činova kao i o manipulativnim strategijama više u Podboj 2011). U ovoj analizi oni su poslužili kao instrument za

razotkrivanje pojmovnih metafora¹⁴ kojima se razumeju ključni koncepti vezani za dijalog o Kosovu.

Analiza materijala pokazuje da se stav komentatora ne odslikava samo na osnovu eksplicitiranog stava prema dijalogu o Kosovu, već i, metonimijskim¹⁵ prenošenjem, na osnovu stavova prema Kosovu, Srbiji, odnosu prema EU i Rusiji i Aleksandru Vučiću. Za analizu razumevanja Kosova, Srbije, odnosa prema EU i Rusije i uloge Aleksandra Vučića u tim odnosima korišćene su pojmovne metafore. Analiza pokazuje čitav sistem metafora: metafore potčinjenosti – škole, meteorolške metafore sila i nepogoda, metafora igre, različite varijante metafore opredmećenog Kosova (krađe, poklona, predmeta trgovine), zdravstvene metafore. Prenošnjem strukture jednog pojma na drugi pojam (navodno) radi lakšeg razumevanja ovog drugog stavljaju se u prvi plan određeni aspekti tog drugog pojma, ali i istovremeno prikrivaju neki drugi (Lejkof, Džonson 2003: 13), te je neophodno bilo istražiti i implikacije koje ove metafore donose.

1. Lokalni i makro činovi

Većina kvalifikacija koje se pojavljuju u posmatranom diskursu predstavlja diskvalifikacije (čak trećina komentara usmerena je na neku vrstu diskvalifikacije sposobnosti, ličnosti i sl.):

većeg muljatora i lažova odavno nije bilo na Balkanu.

Među njima se često javljaju spontana poređenja koja su prema vrednosnom sudu komentatora uglavnom vezana za neke izrazito omražene ličnosti:

za mene si ti pederu isti zločinac ko Haradinaj, samo što si ti gori od njega ti svoj narod satanizuješ sve ti jebem izdajničko.

Komentari obiluju stereotipnim predstavama diskriminatornog tipa (svi homoseksualci su loši, svi Albanci su loši i sl.). Ovako ostrašćene diskvalifikacije ne odnose se eksplicitno na dijalog o Kosovu, već kvalifikujući postupke Aleksandra Vučića, izražavaju i odnos prema Kosovu, pa tek onda odnos prema dijalogu o Kosovu:

sve sami poltroni Nato pakta od vučka našeg do njihovih krvnika.

¹⁴ Prema kognitivistima, sličnosti između dva pojma ili pojmovna domena nisu samo uzrok za stvaranje metafore, već se one mogu javiti i kao posledica pojmovne metafore (Lejkof, Džonson 2003: 148) budući da je metafora sredstvo razumevanja apstraktnih pojmova.

¹⁵ Metonimija se kod kognitivista razume kao „kognitivni proces u kojem jedan pojmovni entitet, izvorni, omogućava mentalnu vezu sa drugim pojmovnim entitetom, ciljnim, unutar idealizovanog kognitivnog modela“ (Kevečeš 2010: 173). Metonimija je, dakle, proces koji dovodi u vezu dva pojma iz istog domena, a to dovođenje u vezu zasniva se na bliskosti ta dva pojma.

Neretko su ironizovani i sarkastični:

Čestitke Haradinaju. Albanci imaju drzavnike, a mi izdajnike.

Mali je procenat pretnji i kletvi, ali one su indukovane različitim pojmovnim metaforama koje u kombinaciji s čvrstim vrednosnim sudovima izazivaju jake emocije, te je zbog toga bilo važno uvrstiti ih u analizu:

Streljati lezbaču zbog izdaje.

To su nakaze od pickoustog olosa jebacemo vam mater svima visicete na terazijama smradovi izdajnicki i fukare bijedne,izdajničke pa ko više ima obraza da bude član izdajničke sns i sps. Sve vas treba u rudnik od rujne zore do mrkloga mraka dozivotni rad dok ne pocrkate bando lopovsko-izdajnička.

BOG VAS KLEO POGANI IZRODI.

Agitovanje se očitava u malom broju primera (svega 7,5% u komentarima na medijski diskurs i 11% u komentarima na stranačka saopštenja). Jezičko-stilska sredstva uglavnom su vulgarnog i emfatičkog karaktera, što svedoči o agresivnosti i jakom emocionalnom naboju. Takođe, agresija je nekad usmerena na ličnosti i političku grupu na vlasti (prvi primer), a nekad na ceo narod (drugi primer):

Тако је , говњиве мотке и по њима, стока издајничке

SRBIJU TREBA SPALITI I UNIŠTITI, PRE NEGO ŠTO VUČIĆ POKATOLIČI PRAVOSLAVNE NARODE U NJOJ.

Tako usmerena agresija predstavlja posledicu uverenja da je pitanje Kosova rešeno u prošlosti i da je dijalog o Kosovu nemoguć ili da je samo fiktivan.

Veoma malo (svega nekoliko) komentara ima afirmativan pristup i poziva na mirna, demokratska rešenja:

Jedan od boljih koraka ka pomirenju dva naroda. Nažalost "gradjanskoj" opoziciji to smeta.

Obijalo se i drugima o glavu npr. Bošnjacima ali to ne znači da treba doveka da se mrzimo. Ja sam za pomirenje i mislim da je to jedino ispravno.

Zanemarljiv procenat odnosi se na personalizovanu podršku, i to u najvećem delu u komentarima koji se postavljaju na zvanične stranice političkih partija. Personalizovana podrška podrazumeva

bezrezervno verovanje u postupke jednog čoveka i ima svoje uporište u personalizovanoj politici (karakterističnoj za izborne kampanje od 1997. godine, pa nadalje, u kojima se politički program i političke aktivnosti jedne stranke poistovećuju sa liderom te stranke), te samim tim odražava i stav da će pojedinac učiniti samo najbolje, čak i kada je reč o dijalogu o Kosovu:

Ne shvataju pojedinci koliko je predsednik Aleksandar Vucic pametan, skolovan, elokventan, neustrasiv i ne podmitljiv. Narodu je sve jasno ko dan, samo onima koji ga mrze i vredjaju uvek je mrak sramota pa Vucic je predsednik njega je narod izabrao a ne ulica.

valjda smo svi u cudu sto ispred sebe imamo coveka iz naroda koji je jedan korak ispred nas i hvala bogu dok je tako.

Činjenica da se personalizovana podrška pre svega javlja na stranicama političkih partija sugerise mogućnost da ti stavovi nisu spontano izraženi već instruisani.

Većina nagađanja (predviđanja i prejudiciranja) tiče se izvesnosti šta će se dogoditi ili šta se dogodilo ili šta se trenutno događa u vezi sa Kosovom, a implicitno i kakvi su stavovi prema dijalogu o Kosovu:

Dok vi mlatite praznu slamu o kosovu koje ste dali u Briselu, bolnice nemaju osnovnih sredstava za rad! Obidjite bolnicu u Pancevu, interno odelenje...dodjite da vidite u kakvim uslovima se ljudi lece! Sram vas bilo!

Pričati o drzavi koja je nezavisna već dvadeset godina je gubljenje vremena

Poruka svim drugosmrđijancima je da nema nikakvog dijaloga o takozvanom Kosovu....Dijalog je bio 1389 godine....Vidim već ste zaboravili da je u pitanju KOSOVO i METOHIJA i da se kako gazde kažu prešaltavate na izmišljene pojave u cilju legalizacije istih....Nakaze...Ko je glasao i kad za ovu pojavu sa slike ???Ko je i kada dao pravo Vučića da radi što radi ???Jel hoćete da vas narod dovodi u red ???Mislim da će morati..

U ovim predviđanjima, nema jasno definisanog fokusa na vremenskoj liniji prošlost-sadašnjost-budućnost (o čemu će posebno biti reči u delu o metaforama opredmećenog Kosova).

2. Metafore potčinjenosti

Pod metaforama potčinjenosti, zapravo, podrazumevaju se metafore čiji su konkretni domeni **škola**, **vremenske nepogode**, **sile iz prirode**, **vojske**, koje se iščitavaju na osnovu komentara s izraženim

stavovi o različitim političkim odnosima: odnos Srbije (metonimijski i Aleksandra Vučića) prema EU, odnos Aleksandra Vučića prema građanima, odnos između Rusije i Srbije, uglavnom motivisanim odnosom prema dijalogu o Kosovu.

Najčešća je metafora **škole**, pri čemu se dijalog o Kosovu doživljava kao domaći zadatak. Ova metafora ima niz implikacija: Aleksandar Vučić je (uglavnom poslušan) učenik (koji rešava zadatak), Haradinaj je učenik, EU i predstavnici EU su nastavnici, odnos prema dijalogu o Kosovu se ocenjuje, priznanje nezavisnosti Kosova je ishod učenja koji se postiže adekvatnim odgovorom na testu:

Ne razumem ove pametnjakovice i dezurne mrzitelje. **Predsednik zove sve na dijalog koji imaju svoje predloge kako resiti pitanje KiM. I nista vise.** Cinimi se da hejteri nemaju bas nikakav **svoj predlog**, zato i napadi na ono sto Predsednik predlaze, a da se pljuje na KiM, **nekako su izracunali, ne prolazi**

Predsednik Vučić će učiniti sve da se pronađe trajno i prihvatljivo rešenje za Srbe na Kosovu i Metohiji.

VUČKO BOLJE SLUŠA FAŠISTE SA ZAPADA NEGO SVOJ NAROD.

Takođe, jezičke formulacije koje sugerišu metaforu škole ukazuju na to da komentatori nisu usaglašeni kada je reč o vremenu realizacije domaćeg zadatka – varijacije se kreću od onih koji smatraju da je to budući ili trenutni domaći zadatak do onih koji veruju da je u pitanju rešeni domaći zadatak:

E ovaj ce da nam resi pitanje kosova

Nema on šta da rešava. **Rešeno je.**

Jedna manja grupa komentara indukovana je metaforom čiji je konkretni domen **dete**, a preko njega se razume Kosovo (kao dete kome je potrebna posebna briga i nega):

Зато што се ови педери **не брину о Косову**, не брину се ни око чега другог. А тебе, дебилу, кита не може ни да боли.

Ovakve formulacije sugerišu da se Kosovo tretira kao zapostavljeno dete čiji su roditelji na vlasti. Takođe, odnos Aleksandra Vučića prema Šešelju razume se preko rodbinske veze otac –

(neposlušno) dete:

Dr Šešelj je apsolutno u pravu kao i uvijek ! I glupi su i naivni svi oni koji pokušavaju da bilo kako okrive dr Šešelja za ovo što izdajnik Vučić radi. Dr Šešelj nema nikakvu ni najmanju odgovornost za Vučićevu veleizdaju. Nijedan roditelj na svijetu nebi želio da mu dijete postane narkoman, ubica, kriminalac ili homosexualac i sve čine da im djeca to ne postanu! A ipak se mnogo djece otme kontroli i postanu ono najgore a roditelji su nemoćni da bilo šta učine, takvih primjera imamo svi u svojoj bližoj i daljoj okolini. Tako i dr Šešelj nije nikako odgovoran za to što je Vučić prodao i obraz i čast i moral i državu i porodicu za šaku dolara.

U ovakvom konceptu neposlušno dete se otrglo kontroli i uradilo suprotno od očevih očekivanja u vezi sa Kosovom.

Preko metafore deteta razume se i odnos Srbije prema EU, pri čemu je EU strogi roditelj, Srbi su neposlušna deca, a pitanje Kosova je zahtev koji roditelj postavlja detetu:

Mozemo da pregovaramo osvemu, ali da se postuju medjunarodna prava i da to bude na ravnopravnom nivou, a ne da nam neko **zavrce usi dok pregovara sa nama**, jer sa kim pregovaramo o nasoj teritoriji sigurno ne sa Albancima sa Kosova.

Ima i komentara koji pokazuju da će strogi roditelj postavljati dalje zahteve:

Da rezimiram stav Druge Srbije: Kosovo je već nezavisno i o tome nema šta da se priča, dijalog je nepotreban i treba samo sa Albancima razgovarati o međudržavnim odnosima. Ovo je, rekao bih, i Vučićev stav koji će on pretočiti u politiku svoje Vlade, tako da - nema brige. **Kada se odmah zatim pred nas postave novi zahtevi** - za Preševom, Medveđom, Bujanovcem, ulaskom u NATO (što će II Srbija takođe listom podržati), Raškom, statusom Vojvodine, sankcijama Rusiji... mantra će biti "još samo malo, magarče, do zelene EU". U kom stadijumu će Srbima postati jasno da više nisu državotvoran narod, pitanje je za istoričare i kockare

Metafore koje impliciraju izrazitu potčinjenost tiču se razumevanja političkih odnosa kao vremenske nepogode ili sile iz prirode:

КОСОВО И МЕТОХИЈА ЈЕ СРБИЈА ТАКО ПИШЕ У УСТАВУ, ТАКО **НАЈВЕЋА СИЛА НА СВЕТУ РУСИЈА** КАЖА И НАРОД СРБИЈЕ И ТО ЈЕ ПРАВА ИСТИНА

Na Kosovu tu ce da protutnji jos jednom.

Dno dna, elementarna nepogoda, zlo koje je zadesilo Srbiju pod nazivom sns sa svim satelitima. Satrli su sve što je zdravo, normalno i logično!

Pa sta ce i on. Radi kako mu vise sile narede..tako ce svaka vlast.

Uočava se da među metaforama sila iz prirode ima različitih politički pojava: sile mogu biti i spoljne (Rusija, EU) i unutrašnje (stranka na vlasti). Ovakvi komentari pokazuju da je pitanje Kosova i dijaloga o Kosovu nešto što se mora prihvatiti kao takvo, bez opiranja i bez mogućnosti uticanja. Ovi stavovi nisu implicitna podrška dijalogu, ali pokazuju neku vrstu pasivnog prihvatanja (analoški prema vremenskim nepogodama, na koje čovek ne utiče). U ovakvim metaforama dominiraju implikacije: nema ljudskog faktora, samim tim, nema ni odgovornosti za određene političke aktivnosti, sile koje se pojavljuju i uslovljavaju političku *klimu* nisu uzorkovane nečim konkretnim, a istovremeno ne može na njih da se utiče, moguće je samo prihvatanje i *sanacija* posledica.

Metafora **vojske** ključna je za razumevanje odnosa između vlasti u Srbiji i EU (Aleksandar Vučić se konceptualizuje kao poslušni vojnik):

ebi ga **takvo je naredjenje**

Ljudi vucic je ucenjen on je spreman na svaku izdaju. **On nesme da popije jutarnju kafu dok ne pita Brisel i Vasington** Metafora vojske slična je, prema svojim implikacijama, metafori jasno hijerarhizovanog **posla: Vucic i Haradinaji imaju istog sefa** ne znam sta se opterecujete...oni rade kako sef kaze.

A sta ocekivati od americkog sluge.

Implikacije ovih metafora pokazuju da komentatori dijalog o Kosovu razumeju kao neminovnosti (kao u slučaju meteoroloških metafora).

3. Metafore igre

Metafore igre uključuju konkretnije metafore preko kojih se razumeju, s jedne strane, spoljnopolički odnosi, a s druge strane, razumevanje uloge predsednika u tim odnosima.

Mali broj komentatora (gotovo izuzetno) dijalog o Kosovu razume kao prihvatljivu igru:

Moje mišljenje je da treba staviti akcenat na zbližavanje nacija na Kosovu i metohiji, Srba i šiptara, da je moguće da žive zajedno u slozi bez obzira da li o tome za njihovu budućnost će da raspravljaju u Beogradu ili Prištini, osnova bi trebala da bude da se i jednom i drugom narodu obezbedi zajednički ekonomski boljitak putevi, infrastrukture,

bolje zdravstvo, školstvo socijalna zaštita, sloboda kretanja bez straha jedne od druge nacije, i da se kreću svi zajedno prema evropskim integracijama, Dok god stavljate akcenat srpsko pa srpsko oni će albansko pa albansko, **nije vam pametna Igra**, bolje da ste okrenuli politiku napredak i boljitak za obe strane podjednako ugledajte se malo na premijera Justin Trodou koji zna kako da vodi politiku najviše naseljenih različitih nacija u Kanadi a svako je došao sa svojim heritagem i sa svojom religijom, pamet u glavu ako želite pomaka na Kosovu okrenite ploču , pričate isto već 25 godina.

Većini komentatora metafora igre služi za kritiku (u čemu prednjače diskvalifikacije prema Aleksandru Vučiću i EU):

Politički **klovn**

Kuhinja je u Eu i Americi. Vucic je još 2005. godine vrbovan i instruisan u Engleskoj. Sve što radi je samo **vešta gluma. Narod zamajava.**

Овде се спрема сценарио имали смо дијалог са две делегације у Бриселу, имали смо унутрашњи дијалог у Србији и биће још два потеза и на крају ће да кажу ништа од тога.

Kosovo je izgubljeno 1990, kada je neko namislio da može silom da vlada nad dva miliona ljudi, kojima ne pada na pamet da žive pod vašom vlašću. I da ih sutra dobijete, imali biste permanentnu pobunu, dokle god postoji ijedan Albanac. Sve se to zna i cela ova priča i sve ove laži i sve ove diplomatske pobjede Jeremićeve, **sve je to jedno pozorište** i izgovor koji se nudi ljudima koji su poverovali u Đinđićev koncept, da su se tobože pojavile neke objektivne prepreke.

Вучић је глуматао на конференцији када је из затвора у Француској пуштен Харадинај.

Prijatelju, da si ti ucenjen da li bi isto uradio? On nije ucenjen, njemu je obecano, vlast, pare, nesto trece, ko zna... Postoji "neko" ko celu situaciju u regionu prati da ne pocinjem od doba Tita. Sloba je bio poslednje zrtveno jagnje, **ostala demokratija na ovamo radi po istom scenariju.**

Metafora igre implicira da postoji scenarista, scenario, jasno definisane uloge, režija i sl., te komentari koji se zasnivaju na ovim metaforama odslikavaju nezadovoljstvo *predstavom* (dijalogom o Kosovu i odnosom prema Kosovu), ali komentatori sebe istovremeno stavljaju na mesto publike – dakle, nisu učesnici u predstavi, već samo njeni posmatrači.

4. Metafore opredmećenog Kosova

Najznačajniju grupu čine metafore opredmećenog Kosova u kojima se Kosovo konkretizuje kao predmet trgovine, krađe ili poklon. Ova grupa se posebno izdvaja jer se kao potkriterijum može

uključiti vremensko-modalni plan, koji razlikuje razumevanje nezavisnosti Kosova kao pitanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

Metafora **poklona** očitava se u komentarima sledećeg tipa:

Ne damo Kosovo a protiv Rusije necemo

Ako nije nase, zasto su onda zapeli da ga isporucimo.

Metafora **predmeta kupovine i prodaje** ukazuje na to da je Kosovo:

4.1. prodati predmet:

Poceo sam da se stidim svog Srpskog porekla. Srbija je posrnula i na kolenima, nikad poniznija nije bila. Devijantno drustvo izopacenog morala i sistema vrednosti. Narod kaze "s kim si takav si", SNS stranka preletaca i poltrona, pa i ne cudi zasto je nas "dragi vodja" prodao sve sto je sveto za "ciniiju pilava"

Za vreme demokrata i Sandre su prodali Kosovo za sitan novac. Dovedi su nas da moramo da se za korene borimo kao Chegevara! Ali uspecemo

Za vreme Sande je jos bilo Srba na Kosovu, i DSS nije zeleo niakakv dijalog sa Albanicma. Za razliku od Tadica i Vucica. Za vreme Vucica je Kosovo uslo u olimpijski komitet, jer Srbija nije stavila veto, a mogla je. Cak se i razmislja o promeni Ustava

Završili su prodaju Kosova, ALEKSANDAR VUČIĆ I IVICA DAČIĆ, u Briselu 2013.g...dva najveća izdajnika u novoj Istoriji Srbije

Gospode boze, dokle vise to kosovo alo ljudi kosovo je PRODATO jos davne 93~4, Milosevic i satrapi su ga tda vec prodali, ovaj sadasnji predsednik je samo tu i bice na tom polozaaju do trenutka priznavanja kosovske nezavisnosti posto je jedan od aktera te prodaj, ti koji su prodali moraju i da potpisu kupo prodajni ugovor i posle toga odlazi u istoriju i u zaborav kao i svi pre njega,

Sve se prodalo za ni za sto eur.

4.2. predmet trenutne prodaje:

O čemu pišemo mi. To je njihov problem. Kosovo je naš problem. A kobajagi naši političari su velike patriote, a **za veliki novac prodaju Kosovo**. UZMI NARODE PUŠKE, PA IZDAJICU ZA KRUŠKU PA U LEVU SISU...TAKO IZDJICE TREBA DA BUDU KAŽNJENI.

Kosovo nije više političko pitanje **Kosovo je danas ulog ovog kriminalnog režima za trgovinu**

Kosovo je ovoj vlasti samo i jedino predmet političke trgovine, i vučić njime DE FACTO trguje, i zašto je problem nazvati stvari njihovim pravim imenom? I konačno, kakav značaj bi uopšte i imao prijem u EU, kada EU gleda kroz prste Aleksandru Erdoganu i svemu što radi SVOJIM GRADJANIMA I INSTITUCIJAMA, **samo zarad te političke trgovine oko Kosova?**

Ili je možda prodat.,zašto svi čute ,mislim na one koji su prodali svoju zemlju albancima. Njih nigde nema da dignu glas,I ne smeju jer su prodali dušu svoju. Možemo mi da se busamo koliko hocemo,ali stvari tako stoje bar za sada.

4.3. predmet buduće prodaje:

Vučić očekuje **veliki veliki novac** > Jer on želi **da proda Kosovo** ne da pokloni Kad im **dobro plate**, oni vrše nužnu izdaju.

Metafora **prodaje** ima poprilično razuđene konkretne implikacije ne samo kada je reč o vremensko-modalnom planu, već i kada je reč o načinu prodaje i o prodavcu. Najveći broj metafora odnosi se na prošlost i sadašnjost, a najmanje je onih koji veruju da će do prodaje tek doći. Kada je reč o *prodavcima*, među komentatorima nema jasno usaglašenog stava: kao prodavci spominju se Boris Tadić, Aleksandar Vučić, Ivica Dačić, Slobodan Milošević, Josip Broz Tito.

Ovakvo razumevanje prodaje sugeriše da su komentatori samo posmatrači (dakle, opet pasivni) i da ne postoji ni mogućnost da u toj prodaji učestvuju. Veoma je mali broj onih koji pozivaju na akciju (kao rezultat doživljavanja prodaje kao nelegitimne i nepovoljne).

Među metaforama opredmećenog Kosova, izdvajaju se komentari u kojima se očitava da se **Kosovo** doživljava ili kao **ukradeni predmet** (čiji je posesor Srbija) ili kao **izgubljeni predmet**:

Kako misliš da ga dobijemo? Kosovo je oduvek bilo srpsko. Zašto bi ti morao da dobiješ nešto što je oduvek tvoje? U najgorem slučaju bi se moglo reći kad bi nam bilo vraćeno

Dalje ne citam, jer se ti Sasa ne razumes u istoriju, geografiju, referendum. Razmisli, kakva je razlika između Kosova i Krima i postupku pripajanja Krima Rusiji i otimanja Kosova Srbiji

još samo da se Srbi dogovore kada je Izgubljeno Kosovo : da li 1945 kada je odvojeno od Srbije ? da li u onih nekoliko Titovih Decenija kada su Srbi proterivani a Albanci uvoženi iz Albanije ? da li 1999-te kada Milošević zamalo da u potpunosti ponovi

Oluju ? da li u vreme Koštunice kada ON nije dozvoljavao preostalim Srbima da kroz Kosovske Institucije zaštite sebe već im je zabranjivao da stvore Zajednicu Srpskih Opština ? da li je Kosovo izgubljeno kroz neviđenu pljačku Srbije u ime Kosova i " patriotozma" ? ... ili je izgubljeno zbog svega ... i još po nečega

Vučko se bori, koliko ce uspeti nrznam ali, dragi moji Kosovo je davno izgubljenno "Kosovo je izgubljeno 1990, kada je neko namislilo da može silom da vlada nad dva miliona ljudi, kojima ne pada na pamet da žive pod vašom vlašću.

Metafore izgubljenog ili ukradenog predmeta pokazuju emotivni naboj komentatora, budući da se u takvom razumevanju odnosa prema Kosovu očitava i nezadovoljstvo zbog gubitka, te se u ovim komentarima sreću različite diskvalifikacije ličnosti, ali i personalizovana podrška potencijalnom poštenom nalazaču od kog se očekuje da se ukradeni predmet vrati, kao u primeru *Vučko se bori, koliko ce uspeti nrznam ali, dragi moji Kosovo je davno izgubljenno*.

5. Zdravstvene metafore

Zdravstvene metafore rasprostranjene su u političkom diskursu (o zdravstvenim metaforama v. Diković 2010) i neretko su manipulativna sredstva kojima se politički akteri služe kako bi izazvali neke od primarnih emocija (strah ili tugu, o primarnim emocijama v. Milenković 2017).

Zdravstvene metafore kombinovane su s personifikacijom Srbije (takođe čestom u političkom diskursu). Srbija se doživljava kao osoba čije je telo bolesno, a Kosovo je srce (vitalni organ). Ova metafora ima svoje čvrsto uporište u političkoj paroli *Kosovo je srce Srbije*:

Kosovo je Srpsko bilo i biće KOSOVO je srce i sveta zemlja srpska.

Kosmet je dio srbskog bića,niko se ne može odreći samoga sebe

Jedna od implikacije ove metafore jeste da su politički akteri lekari:

Ako smo mi slozni kao narod nemoze oni doci na vlast takve bande nama netrebaju. JANKOVICI OBRADOVICI RADULOVICI I TD...DS DSS .Oni su upropastili srbiju oduzeli nasoj deci buducnost sada kada **polako se oporavljamo zahvaljujuci Vucicu ...**

evo zasto bi ja priznao kosovo i zato i podrzavam vucica u tome i to treba uraditi sto pre,pa vi vidite dal sam lud ili ne posto neki kenjaju,jedan lik poput ovog iz novog sada moj komsija je 1999 izgubio nogu na kosovu dole u ratu i sad zivi sa majkom sa penzijom njenom kuca im se raspada,sad su im neki pomogli prave im drugu iz organizacije neke,a za to vreme su ljudi sa kosova odozdo dosli u novi sad ovde

pokupovali radna mesta i voze bmw najnovije, zato ljudi ne budite glupi i naivni srbija mora uci u eu i to sto pre da bi mi radili u eu za 1500 e i bili sigurna zemlja natoa, sto se toga tice vucic ima moju podrsku i to sto pre treba da uradi ali sto pre ne ovoliko da se cekta jer je narod zbog **ekonomije koja je katastrofalna pred izdisajem.**

Nije on ni mislio na dijalog samo je opipavao puls raje jer mora da glasno kaze da je Kosovo druga drzava a to je vec svima jasno posto se sa pasosima ulazi u nju ...!!!

Implikacija personifikovane Srbije jeste da je ona osoba kojoj je potrebna pomoć, dodatna nega, osoba koja je postidena, povredena i/ili bolesna:

Mir ce biti kad Srbija prihvati sve zahtjeve zapada i **klekne na koljena**

Svaka cast za tekst. Jos kad bi ova **slepa** Srbija htela da progleda

Zapadu je odgovarao njegov profil i pripadnost najvećoj patriotskoj partiji da narod ne bi posumnjao u njihove namere. **Srbija mora biti poražena da se nikada ne oporavi.** Sledi islmizacija naseljavanje imigranata. Uz sve to hemijskim ZAPRAŠIVANJEM utiču na **otupljivanje našeg borbenog i ponosno gena.**

Implikacije koje se očitavaju na osnovu razumevanja političke uloge pojedinca kao uloge lekara jesu sledeće: postoje loši lekari (izražava se nepoverenje, diskvalifikuju se političke aktivnosti i ocenjuju se kao eksperimentalne ili kontrolisane od strane nekih drugih), postoje dobri lekari (koji leče, koji utiču na boljitak). I u ovakvim konceptualizacijama pitanje dijaloga o Kosovu tiče se odluke lekara (bilo dobrih, bilo loših), a komentari su formirani upotrebom ostrašćenih jezičko-stilskih sredstava (ekspresivna leksika, ekspresivna i slikovita poređenja i frazeologija).

Komentari zasnovani na zdravstvenim metaforama uglavnom se pojavljuju kao reakcije na tekstove političkih stranaka, što može znači da je u pitanju preslikan (i usvojen) politički diskurs.

Zaključne napomene

Diskurs komentara koji održavaju, implicitno i eksplicitno, odnos prema dijalogu o Kosovu i prema nezavisnosti Kosova posmatran je na dve ravni: iz ugla kritičke analize diskursa i iz ugla kognitivnolingvističke teorije o pojmovnoj metafori.

Lokalni i makro govorni činovi, kao mikrožanr, ukazali su na postojanje velikog broja diskvalifikacije (ličnosti, političke aktivnosti i sl.) i malog udela pretnji i kletvi (koje su posledica prihvatanja nezavisnosti Kosova i isključivanja mogućnosti dijaloga kao instrumenta da se pitanje nezavisnosti Kosova reši tako da bude prihvatljivo za srpsku stranu). Pozivi na akciju javljaju se u zanemarljivom broju slučajeva i predstavljaju emotivno nabijene reakcije čija je agresija uglavnom

različito usmerena. Ovi govorni činovi potkrepljeni su jakim vrednosnim stereotipima. Personalizovana podrška izražava se uglavnom u komentarima na stranačka saopštenja, pa se može tretirati i kao rezultat diktirane podrške. Prejudiciranja i nagađanja se tiču različitih referentnih tačaka na vremenskoj liniji (i prošlosti i sadašnjosti i budućnosti), a u njima se gotovo ne naznačava podrška dijaloga o Kosovu.

Za analizu razumevanja stavova bilo je neophodno uključiti analizu razumevanja ključnih koncepata: odnosa prema Kosovu, odnosa između Srbije i Kosova, odnosa EU prema Srbiji, odnosa Aleksandra Vučića prema Srbiji i prema dijalogu o Kosovu, odnosa Rusije prema Srbiji i sl.

Dve su velike grupe metafora kojima se pomenuti koncepti razumeju: metafore potčinjenosti i metafore opredmećenog Kosova. Manje zastupljene su zdravstvene metafore i metafore igre.

Metafore potčinjenosti uključuju metafore koje se zasnivaju na jasnoj opoziciji između podređenog i nadređenog, pri čemu se ove uloge doživljavaju kao uloge u školi, vojsci ili na poslu (dihotomnog tipa gospodar–sluga), metafore čija se potčinjenost zasniva na potčinjenosti silama iz prirode i vremenskim nepogodama, kao i metafore zasnovane na rodbinskoj vezi roditelji–dete. Ove metafore pokazuju pasivnost komentatora prema dijalogu o Kosovu.

Metafore opredmećenog Kosova uključuju razučenu grupu konkretnih metafora (Kosovo je izgubljeni ili ukradeni predmet, Kosovo je predmet koji se prodaje). Većina komentara pitanje dijaloga o Kosovu posmatra kao fikciju, čak i kao vrstu obmane.

Metafore igre uglavnom služe diskvalifikaciji političke situacije i aktera političke scene, ali impliciraju i komentatore kao pasivne posmatrača onoga što se na političkoj sceni odvija.

Manja grupa zdravstvenih metafora ukazuje na činjenicu da se iz primarnog političkog diskursa ove metafore prenose u sekundarni periferni diskurs. Komentari izgrađeni na ovim metaforama uglavnom su ekspresivni i uključuju jake diskvalifikacije (uvrede, optužbe i sl).

Literatura

- Čilton 2004: Paul Chilton, *Analyzing political discourse, Theory and Practice*, London/New York: Routledge.
- Diković 2010: Јована Диковић, Метафоре у политичком дискурсу, *Гласник Етнографског института САНУ*, књ. 58, св. 1, Београд, 141–156.
- Ferklaf 1995: Norman Fairclough, *Critical discourse analysis*, New York: Longman.
- Ferklaf 2012: Norman Fairclough, *Political discourse analysis*, London: Routledge.
- Katnić-Bakaršić 2012: Marina Katnić-Bakaršić, *Između diskursa moći i moći diskursa*, Zagreb: Naklada Zoro.
- Kevečeš 1999: Günter Radden and Zoltán Kövecses, Towards a theory of metonymy. In: Panter, K-U. & G. Radden (eds), *Metonymy in Language and Thought*, Amsterdam: John Benjamins Publishing, 17–66.
- Lejkof, Džonson 2003: G. Lakoff, and M. Johnson, *Metaphors We Live By*, Chicago: University of Chicago Press.
- Milenković 2017: Ана Миленковић, *Семантичка и творбена анализа глагола којима се означавају осећања у савременом српском језику*, Филолошки факултет, Београд (докторска дисертација).
- Podboj 2011: Martina Podboj, Manipulacija u političkom diskursu – kritički pristup, *Hrvatistika 5/5*, Osijek, 123–134.
- Silaški i dr. 2009: Надежда Силашки, Татјана Ђуровић, Биљана Радић-Бојанић. *Јавни дискурс Србије*, Београд: Центар за издавачку делатност Економског факултета.
- Šlijepčević 2016: Светлана Слијепчевић, *О појму политичког дискурса и жанровима у њему*, *Наш језик 47/1–2*, Београд, 2016, 85–97.
- Van Dijk 1997: Teun van Dijk, Discourse, power and access, in: C. R. Caldas-Coulthard, M. Coulthard (eds.), *Texts and Practices. Reading in Critical Discourse Analysis*, London: Routledge, 84–104.
- Van Dijk 1998: Teun van Dijk, What is Political Discourse Analysis, *Political linguistics*, <http://discourses.org/OldArticles/What%20is%20Political%20Discourse%20Analysis.pdf>, pristupljeno: 2. 5. 2015.
- Van Dijk 2006: Teun van Dijk, *Discourse and manipulation. Discourse and Society*, Vol. 17 (2), London, Thousan Oaks, CA and New Delhi: SAGE Publication, 359–383.
- Van Dijk 2008: Teun van Dijk, *Discourse and Power*, Hampshire and New York: Palgrave Macmillan.
- Vilson 2001: John Wilson, Political discourse, in: Deborah Schiffrin, Deborah Tannen i Heidi E. Hamilton (eds), *The Handbook of Discourse Analysis* (ed:), Massachusetts, Oxford: Blackwell Publishers, 198–418.

Nosilac istraživanja i analitike: Centar za nove medije Liber

Autori: dr Svetlana Slijepčević, dr Aleksej Kišjuhas
Supervizija, strategija i upravljanje: Tatjana Vehovec
Stručni konsultant: Roman Vehovec

Istraživanje i rad na obradi podataka: tim CNM Liber
Dizajn elektronske publikacije: Kolegijum
Copyright: ©CNM Liber, 2017

Dozvoljeno je korišćenje rezultata istraživanja u celosti ili delimično, uz obavezno navođenje izvora
Više informacija: office@blogopen.rs

CNM
Liber

blogopen.rs
h8index.org
office@blogopen.rs
@blogopen